

Tarihsel bakışın izinde

Proust, kendi anlatı zamanını yaratarak onun içinden bireyin tarihsel durumunu yansıtmayı öncelemiştir. Bu anlamda Proust bana, Balzac'tan daha "sahici" gelir. Kendi zamanının insanını/bireyini anlamada öne geçer. Gürsel Korat'ın Unutkan Ayna romanını okurken, anlatıcının kurduğu dünya, yansıttığı gerçeklikler bu iki zaman(lı) bakışı hatırlattı bana.

ÖZGÜR, ÖZGÜN, ÇOKLU BİR BAKIŞ

Romancının yolu, yolculuğu tarihe dönüktür. Tarihsel zamana. Mademki konusu insan, bundan kopamaz. Nereden, "ne"den bir başlangıç yaparsa yapsın "tarih" hep anlatısının odağındadır. Zira anlatıcı "zaman"a, "insan"a oradan bakar. Geçen, unutulmuş, hatırlanarak adlandırılan zaman işte o tarihselliği de içerir.

Marcel Proust, "tarihi" olayları anlatmıyordu ama insana, onun hallerine tarihsel zamanın çizelgelerinden bakıyordu. Balzac üzerine yazarken şunları söylüyordu: "Balzac büyük bir yazar olmadan ve bu sıfatla edebi zevkin değişimlerine boyun eğmeden önceki okur tercihlerine sadık kalmıştı." (*)

Oysa kendisi kendi anlatı zamanını yaratarak onun içinden bireyin tarihsel durumunu yansıtmayı öncelemiştir. Bu anlamda Proust bana, Balzac'tan daha "sahici" gelir. Kendi zamanının insanını/bireyini anlamada öne geçer.

Gürsel Korat'ın Unutkan Ayna romanını okurken, anlatıcının kurduğu dünya, yansıttığı gerçeklikler bu iki zaman(lı) bakışı hatırlattı bana. Anlatıcının/romancının yarattığı tarihsel zamanla, anlatılanın geçtiği tarihsel-toplumsal zaman okurda gerçeklik duygusuyla birlikte, yeniden kurulan bir tarihsel zamana dönük merak ve ilgiyi artırmaktadır.

OKURUN SESİ

Kemal Tahir, Kurt Kanunu romanında tarihsel bir olgudan yola çıkarsa da romanın/romancının zamanı yerine tarihsel olgunun zamanı içine hapseder anlatısını. Bu da onun ister istemez anlatısını bir "sav-söz"e dönüştürür. Yani kendini özgürleştirmez, bu anlamda da anlatısı özgün değildir.

Oysa Gürsel Korat hem anlatı zamanında hem de anlatılan zamanda ele aldığı tarihsel olguyu (1915 Tehciri) çoklu ve değişken bir bakışla, üstelik artalanını da göstererek anlattığı için romancının anlatısında nasıl "özgür", "özgün" olabileceğini gösterir bize.

Üstelik kurmacada neyin önemsenmesi gerektiğini bilerek yapıtının söylemini daha ilkten belirliyor. Bu bağlamda ilk söz her daim önemlidir. Korat da öyle yapıyor: "Nevşehir'in tek çerçisi Boğos'u sabaha karşı vurdular." (**)

Bu da onun, romancı olarak çoklu okura açık yanını gösterir. Korat'ın anlatısını okuyan okur "yandaş okur" olmayı istemez. Anlatının tarihsel zamanını var eden "kurgusal hakikat"ın içinden geçerek roman (hakiki) okuru olmak ister. İşte bu nedenle "yeni roman" okuru, yeni romancı bakışını gereksinir.

Yandaş "romancı" diye gezinenler hep kötü okur yetiştirmiştir. Bu da öyle bilene.

DURUŞ YERİMİZ

Balzac, okuru(nu) şaşırtan bir romancıdır, bence! Gene Gürsel Korat'ın romanlarını okurken ona dönüyorum kaçınılmaz biçimde. Korat, bazen, Kemal Tahir'i "tuş eden" biçim/içerikte yazsa da onun romanı/roman anlayışı Balzac'a daha yakın duruyor. Bunu bana en yakın hissettiren de "On Üçlerin Romanı" üçlemesidir.

Zaman zaman gotik, fantastik anlatıcı olarak çıksa da karşınıza Gürsel Korat gizem ve fantazyaya yerine akıl/bilinç ve tarihsel gerçeklikten yana bir bakışla kurar anlatısını... Gerçeğin daha gerçeği ne olabilir duygusundan hareket eder; o "büyük hakikat" sorgusuna okuru/nu götürecek kurguyu yeğler.

Balzac'ın "On Üçlerin Romanı" üçlemesinden bize yansıyan bu yan, Korat'ın kurgu/anlatı dünyasına da ayna tutar niteliktedir.

Evet, bir yazar/romancı "anlatı yasaları"ni bilerek yazmalıdır. "Aklıma geldi yazdım" diye bir şey yoktur. Neyi, ne adına, nasıl yazdığını bilmelidir. Burada yazar iyi bir duvar ustası gibi çalışmalıdır. Bazen şu söz dilimden düşmez: "Duvar mı yaptırmak istiyorsunuz; gidip yapılmış iyi bir duvarı gözlemleyin, sonra da onun ustasını bulun!"

ACI YARATICIDIR!

Roman konusunda dün Balzac nasıl böyle biriydiyse bugün de Yaşar Kemal bizim için öyledir. Dostoyevski'nin roman yazma arzusunu besleyendir Balzac. Daha mühendislik okulundayken Eugénie Grandet'nin çevirisine yönelmesi ihtimal bundandı.

Henüz yeni yetme bir yazı heveslisiyken Yaşar Kemal'in tutkulu bir Dostoyevski okuru olması, ileride Stendhal'in romanlığını önemsemesi boşuna değildir. Buradan bakınca Gürsel Korat'ın romanında bu aşığı pekâlâ gözleriz.

Sezgi değil, romanın bilgiyle yazılabileceğinin bilincinde bir anlatıcıyla karşı karşıyayız Unutkan Ayna'da. "1915 Tehciri" romanın kurulmasının salt kıvılcımıdır. Okuyunca orada "her şey"ni nasıl bir insanlık dramı olduğunu gözlersiniz. Üstelik bu topraklarda yaşanan trajedinin nasıl biçimlenegeldiğine romancının bakışıyla tanıklık edersiniz.

Evet bir hikâye anlatır. Korkunun, kaygının, gelecek savrulmanın yalnızca ayak seslerini hissettirmek, bir "tehcir"nin nasıl oluşturulduğunun öyküsünü insanların duygu durumlarının içinde anlatır. Yani tarihsel olana bakarken de yüzü insana/insani olanın, çağın trajedisine/o çağ yangınına dönüktür yüzü.

Bundan bihaber romancının yazabileceği şey, oyalamadır, hem kendini hem de okurunu.

Acı, yaratıcıdır unutmayalım! ■

(*) Sainte-Beuve'e Karşı / Marcel Proust / Çev. Roza Hakmen / Doğu Batı Yay. / 227 s. / 2006.

(**) Unutkan Ayna / Gürsel Korat / YKY / 277 s. / 2016.